3.3. Kohalik omavalitsus

Kohalik omavalitsus (KOV) on elanikele lähim avaliku võimu tasand ning täidab kriisiolukorraks valmistumisel ja selle lahendamisel tähtsat rolli. See eeldab omavalitsuselt valmisolekut tegutseda nii väiksemate teenuste katkestuste ja häirete kui ka ulatusliku tsiviil- ja riigikaitselise kriisiolukorra korral. KOV-i ülesanne on tagada, et kogukonnale olulised teenused toimiksid võimalikult katkematult, inimesed saaksid vajalikku abi ning olukorra mõju oleks võimalikult väike.

Selleks sätestab KORKS omavalitsuse kriisiülesanded, millega jätkamine kriisiolukorras on kõige olulisem. Nii vastutavad omavalitsused kriisiolukorra ajal kohalike elutähtsate teenuste toimepidevuse, ulatusliku evakuatsiooni toetamise, oluliste sotsiaal- ja haridusteenuste jätkumise ning ohuolukorrast teavitamise ja käitumisjuhiste andmise eest enda territooriumil.

Kriisiolukordade lahendamine eeldab ühtlasi tihedat koostööd riigiasutuste, teiste omavalitsuste, elutähtsate teenuste osutajate, ettevõtjate ja kogukonnaga.

Seejuures tuleb kriisiolukorraks valmistumisel silmas pidada, et kohalik omavalitsus ei ole valitsusasutus Vabariigi Valitsuse seaduse tähenduses ning tal puudub iseseisev õigus sundkoormist rakendada. Kui omavalitsusel tekib kriisiülesande täitmiseks vajadus sundkoormise järele, tuleb tal pöörduda pädeva riigiasutuse, näiteks Päästeameti poole.

Ava kõik

Kohaliku omavalitsuse valmisolek eri mõju ja ulatusega kriisiolukordadeks

KOV-is avaldub kriisiolukorra mõju kõige vahetumalt ning omavalitsusel on parim ülevaade kohalikust elukeskkonnast, riskidest, haavatavatest sihtrühmadest ja olemasolevast ressursist, sh kohalikest aktiivsetest kogukonnaliikmetest, kellel võib olla soovi ja võimalust kriisiolukorra lahendamisse panustada. Seetõttu on kohaliku omavalitsuse roll ja panus kriisiolukordadeks valmistumisel võtmetähtsusega.

Selleks, et kriisiolukorraks valmistumine ja selle lahendamine ei sõltuks üksikute ametnike teadmistest või ajutistest lahendustest, vaid toimuks institutsionaalselt, järjepidevalt ja selge vastutusega, moodustab valla- või linnavalitsus kohaliku omavalitsuse üksuse territooriumil kriisikomisjoni. Komisjoni eesmärk on tagada KOV-üksuse valmisolek kriisiolukorraks ja selle lahendamist koordineerida ning täita muid seadusest ja põhimäärusest tulenevaid ülesandeid (§ 10 lg 1 ja lg 3). Selleks koondab kriisikomisjon omavalitsuses teadmise eri valdkondadest ja asutustest ning võimaldab kriisiolukorraks süsteemselt valmistuda ja seda lahendada. Komisjoni esimees on vallavanem või linnapea (§ 10 lg 4).

KOV võib ühise kriisikomisjoni moodustada koostöös ühe või mitme KOV-iga (§ 10 lg 2) ning komisjoni ülesanded ja töökord sätestatakse valla- või linnavalitsuse kehtestatud põhimääru-ses (§ 10 lg 5).

Kriisiolukorraks valmistumisel on omavalitsusel õigus saada ülesannete täitmiseks vajalikku teavet (§ 130 lg 1). See hõlmab avaliku teabe seaduse tähenduses asutatud andmekogusse kantud andmeid ehk ülesannete täitmiseks vajaliku muu teabe ja andmete (teabe, mis ei ole n-ö isikustatud) ja muu

asutusesiseseks kasutamiseks tunnistatud teabe saamise õigust.

Omavalitsusi toetab kriisiolukordadeks valmistumisel Päästeamet, kes nõustab KOV-üksusi, kaasates vastavalt vajadusele ka teisi asutusi, ning korraldab nende asutuste ja KOV-i koostööd ja tea-bevahetust (§ 11 lg 1 p 1–2). Ühtlasi juhib Päästeamet regionaalset kriisikomisjoni, mis aitab samuti kaasa kohaliku ja riigi tasandi koostööle ja teabevahetusele nii kriisiolukorras kui ka selleks valmistumisel (§ 11 lg 1 p 3 ja lg 2). Seega on kohaliku ja regionaalse tasandi rollid kriisiolukorraks valmistumisel ja kriisiolukorra lahendamisel tihedalt seotud. Kohaliku omavalit-suse kriisikomisjon tegeleb kriisiolukorraks valmistumise ja selle lahendamisega omavalitsuse tasandil. Samal ajal tagab regionaalne kriisikomisjon koostöö, teabevahetuse ja koordineeri-mise piirkondlike omavalitsuste ja riigiasutuste vahel. Selline ülesannete jaotus loob tervikliku kriisijuhtimise süsteemi, kus kohalikud otsused ja tegevused on toetatud regionaalse tasandi koordineerimise ja riigi juhistega.

Seda, kas ja kui hästi on KOV kriisiolukorraks valmis, hindab Päästeamet KOV-i kriisiülesan-nete (viide kriisiülesannete ptk) alusel (§ 11 lg 1 p 4). Hindamine aitab tagada, et omavalitsuste kriisivalmidus oleks ühtlaselt korraldatud ning Päästeamet saab teha ettepanekuid kohaliku omavalitsuse kriisivalmiduse tõstmiseks.

Kriisiolukorraks valmisoleku hindamismetoodika töötab välja Päästeamet. See tagab, et hinda-mine on ühtne, läbipaistev ja kooskõlas riikliku kriisijuhtimise raamistikuga ning et metoodikat saab ajakohastada vastavalt muutuvatele ohtudele ja praktikale.

Kohaliku omavalitsuse ülesanded

Kohaliku omavalitsuse ülesanded nimetab kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS § 6) ning KOV-i korraldada on:

1. sotsiaalhoolekanne;
2. haridus;
3. kultuuritöö;
4. sporditöö;
5. noorsootöö;
6. elamu- ja kommunaalmajandus;
7. veevarustus ja kanalisatsioon;
8. heakorra tagamine;
9. jäätmehooldus;
10. ruumiline planeerimine;
11. valla- või linnasisene ühistransport;
12. valla või linna teede ehitamine ja korrashoid;
13. kriisideks valmisolek.

KOV täidab neid ülesandeid juhul, kui seadus ei ole andnud ülesannet kellegi teise täita. KOV otsustab ja korraldab ka teisi kohaliku elu küsimusi (KOKS § 6 ja 6^{1}):

1. mis on talle pandud teistes seadustes;

2. mida seadus ei ole andnud kellegi teise otsustada ning mille lahendamise võtab KOV kohalikke vajadusi arvestades enda peale;
3. seadusega või riigiorganiga sõlmitud lepingu alusel talle antud riiklikke ülesandeid;
4. koos teiste sama maakonna omavalitsustega maakonna ja selle ettevõtluskeskkonna arengu kavandamist ning arengustrateegiate elluviimise suunamist.

Kohalik omavalitsus vastutab seega paljude igapäevaeluks vajalike teenuste ja tegevuste eest. Kriisiolukorras ei pruugi olla võimalik kõiki ülesandeid tavapärases mahus täita. Seetõttu tuleb seada esikohale ülesanded, mis on vajalikud kriisiolukorra lahendamiseks, inimeste elu ja tervise kaitsmiseks ning kogukonna esmavajaduste katmiseks.

Kohaliku omavalitsuse kriisiülesanded

Selleks, et omavalitsus saaks kriisiolukorras keskenduda ülesannetele, mille täitmine aitab kaasa kriisiolukorra lahendamisele või selle mõju leevendamisele, sätestab KORKS kohaliku omavalitsuse kriisiülesanded. Need on ülesanded, mille täitmiseks kriisiolukorras peab KOV eeldused looma (§ 13):

1. kohaliku omavalitsuse üksuse haldusterritooriumil evakuatsioonikohtade määramine ja kasutusele võtmine ja nende pidamine, haldusterritooriumil olevate inimeste ulatuslikule evakuatsioonile kaasa aitamine, teise KOV-i haldusterritooriumilt evakueeritud inimeste vastuvõtmisele kaasa aitamine ning evakueeritutele evakuatsioonikohas vähemalt toidu ja joogivee võimaldamine;
2. koduteenuse korraldamine;
3. väljaspool kodu osutatava ööpäevaringse üldhooldusteenuse korraldamine;
4. asendushooldusteenuse korraldamine;
5. turvakoduteenuse korraldamine;
6. vältimatu sotsiaalabi tagamine;
7. abivajavate ja hädaohus olevate laste, sh perekonnast eraldatud või kriisiolukorra tõttu perekonnast lahutatud laste abistamine;
8. toimetulekutoetuse maksmine;
9. suure hooldus- ja abivajadusega lapse hoiu teenuse korraldamine;
10. alus-, põhi- ja keskhariduse kättesaadavuse tagamine haridusasutustes, mille pidaja on kohaliku omavalitsuse üksus;
11. inimeste ohuolukorrast teavitamise ja käitumise tagamine oma haldusterritooriumil;
12. elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldamine.

Nende ülesannete täitmine on kriisiolukorra ajal esmatähtis. Teiste KOVi (KOKS § 6 lg 1 toodud) ülesannete osas tuleb igal KOV-il otsustada, mida saab ära jätta, mille teenuse tasemeid langetada või osutada väikesemas mahus, et keskenduda püsivate kriisiülesannete täitmisele. Need küsimused tuleb lahti planeerida KOV-i kriisiplaanis.

Ulatuslikule evakuatsioonile kaasa aitamine

Ulatuslik evakuatsioon on inimeste elu või tervist ähvardava ohu korral suure hulga inimeste ajutine ümberpaigutamine ohustatud alalt ohutusse asukohta (§ 98). Ulatuslikuks evakuatsiooniks valmistumist

ja selle toimumist korraldab Päästeamet, kohalikul omavalitsusel on toetav roll. KOV-i ülesanne on:

1. aidata kaasa inimeste ulatuslikule evakuatsioonile oma territooriumil;
2. võtta vastu teisest kohalikust omavalitsusest evakueeritud inimesi;
3. määrata oma territooriumil evakuatsioonikohad ja olla valmis need kasutusele võtma ning hoida neid käigus;
4. tagada evakuatsioonikohtades evakueeritutele toit ja joogivesi.

KOV-i roll on eelkõige toetada ulatusliku evakuatsiooni praktilist korraldamist. Selleks saab omavalitsus jagada teavet abi vajavate inimeste ja kohalike olude kohta, kaasata kohalikke ettevõtteid ja organisatsioone, tagada kohalike teede läbitavus, aidata liikluse ümberkorraldamisel, korraldada vajaduse ja võimaluse korral transporti ning evakuatsioonikohtade tööd. Seejuures peab KOV aitama ulatusliku evakuatsiooni korral evakueerida kõiki enda territooriumil olevaid inimesi sõltumata nende kodakondsusest või rahvastikuregistrijärgsest elukohast.

KOV määrab enda territooriumil evakuatsioonikohad. Nendeks võivad olla nt kultuurimajad, spordisaalid, koolid, ühiselamud või muud hooned, kus on võimalik inimesi ajutiselt majutada ning tagada neile esmased tingimused. KOV peab olema valmis evakuatsioonikohad kiiresti kasutusele võtma, mis võib tähendada nii hoone avamist ja evakuatsioonikohana pidamist kui ka selle tavapärase kasutuse ajutist ümberkorraldamist. See eeldab, et omavalitsus on evakuatsioonikohtade avamise ja pidamise läbi mõelnud ning asjakohased lepingud sõlminud. Kuivõrd omavalitsusel ei ole asja sundkasutusse võtmise ja sundvõõrandamise õigust ning kui näiteks kokkuleppeid ei saavutata ja sellist meedet on vaja kasutada, saab kohalik omavalitsus paluda Päästeametilt tuge. Päästeamet on omavalitsuse esmane kontakt ning neil on ka asja sundkasutusse võtmise ja sundvõõrandamise õigus.

KOV peab olema valmis osutama abi vähemalt 2%-le oma elanike arvust (§ 13 lg 2). See on minimaalne nõue, mis lähtub KOV-i võimalustest ja NATO soovitustest, et aidata planeerida vajalikku ressurssi, evakuatsioonikohti ja teenuseid. Tegelik abivajajate arv võib sõltuvalt kriisiolukorrast olla suurem või väiksem.

Seadus ei kohusta omavalitsust looma toiduvarusid ega sõlmima kindlaid lepinguid, kuid eeldab, et KOV on enne kriisi läbi mõelnud, kuidas toit vajaduse korral evakuatsioonikohas tagatakse. Praktikas tähendab see ülevaadet piirkonna toitlustusvõimalustest ning koostöökokkulepete sõlmimist kohalike ettevõtjate ja teiste partneritega.

Olulisemate sotsiaalteenuste jätkumise tagamine

Kriisiolukorras peab KOV tagama kõige olulisemate sotsiaalteenuste kättesaadavuse ning toimepidevuse. Kriisiülesannetena tuleb tagada vähemalt koduteenus, väljaspool kodu osutatav ööpäevaringne üldhooldusteenus, asendushooldusteenus, turvakoduteenus, vältimatu sotsiaalabi, abivajavate ja hädaohus olevate laste abistamine, toimetulekutoetuse maksmine ning suure hooldus- ja abivajadusega lapse hoiuteenus.

Seadus lähtub põhimõttest, et kriisi ajal tuleb esmajärjekorras tagada teenused, mille katkemine võib seada ohtu inimese elu, tervise või toimetuleku. See ei tähenda, et ülejäänud teenuseid ei peaks

osutama, kuid nende jätkumine sõltub konkreetse kriisi mõjust ja KOV-i võimalustest. Samas tuleb hinnata ka teenuste omavahelist mõju – mõne teenuse peatamine võib suurendada vajadust teiste, kriitilisemate teenuste järele.

Erilist tähelepanu vajavad ööpäevaringsed hoolekandeteenused, nt üldhooldus- ja asendus-hooldusteenus, mille osutamist ei ole enamasti võimalik katkestada. KOV peab olema valmis tagama nende teenuste toimepidevuse, sh piisava personali olemasolu ning vajaduse korral inimeste ümberpaigutamise hooldekodudes või asendushooldusasutustes. Samuti peab jätkuma turvakoduteenuse osutamine, et tagada kriisi ajal turvaline keskkond ja esmane abi lastele ning teistele abi vajavatele inimestele.

Vältimatu sotsiaalabi peab olema tagatud kõigile inimestele, kes on sattunud abitusse olukorda. See hõlmab vähemalt toidu, joogivee, ajutise majutuse ja ilmastikule vastava riietuse tagamist. KOV-il on õigus otsustada, millisel viisil ta abi korraldab, arvestades kohalikke võimalusi ja kriisi olemust. Abi tuleb osutada seni, kuni inimene ei ole enam sotsiaalselt abitus olukorras.

Kriisi ajal võib märkimisväärselt suureneda ka abivajavate laste ja lastega perede hulk. Seetõttu on KOV kohustatud jätkama lastekaitsetööd ning tagama abi nii abivajavatele ja hädaohus olevatele lastele kui ka kriisi tõttu perekonnast lahutatud lastele. Kriisiolukorra ajal abivajavate laste hulga suurenemisel ei pruugi KOV-il jätkuda ressurssi tavapärase abistamise standardi hoidmiseks, mistõttu võimaldab lastekaitseseadus lastekaitsetöötajal kriisiolukorra ajal hinnata lapse abivajadust kitsamalt, lähtudes meetmetest, mida kriisiolukorraga kaasnevaid asjaolusid arvestades on võimalik lapse abistamiseks kohaldada. Tõsisema kriisiolukorra ajal võib olla vajalik ja praktiliselt võimalik keskenduda üksnes laste esmatähtsate vajaduste katmisele, füüsilise ja vaimse tervise kaitsele, jättes tagaplaanile muud lapse heaolu ja arengu valdkonnad, milles lapse ja vanemate toetamine sel hetkel võimalik ei ole. Abivajava lapse suhtes tuleb siiski algatada juhtumikorraldus ning koostada juhtumiplaan abimeetmete pakkumiseks vastavalt hinnatud abivajadusele, mida hiljem kriisiolukorra lõppedes üle vaadatakse ja täiendatakse.

Samuti peab KOV kriisi ajal jätkama toimetulekutoetuse määramist ja maksmist. Toimetulekutoetus on ajutine abimeede, et tagada inimestele minimaalsed vahendid esmavajaduste rahuldamiseks, mistõttu on selle katkematu maksmine oluline osa KOV-i kriisivalmidusest.

Omavalitsuse ülesanne on tagada kriisiolukorras ka suure hooldus- ja abivajadusega lapse hoiuteenuse jätkumine, et vähendada lapse hooldaja hoolduskoormust, soodustada tema toimetulekut ja töötamist ning toetada lapse heaolu ja arengut. Teenus on mõeldud lastele, kes vajavad terviseseisundi tõttu tavapärasest rohkem hooldust, järelevalvet ja tuge ning kelle eest hoolitsemine on sageli vajalik ööpäev läbi. Teenuse toimepidevus on oluline nii lapse kui ka tema pere seisukohast. See võimaldab lapsevanematel täita kriisiolukorras tööülesandeid ning tagab abi haavatavale sihtrühmale, kelle hooldamine üksnes koduses keskkonnas ei pruugi olla võimalik.

Haridusteenuste jätkumise tagamine

KOV peab tagama alus-, põhi- ja keskhariduse kättesaadavuse oma haridusasutustes. Igaühel on õigus haridusele ning kooliealistel lastel on kohustus õppida (PS § 37). Seetõttu peavad riik ja kohalikud

omavalitsused hoolitsema selle eest, et lapsed ja noored saaksid õppimist jätkata ka kriisi ajal. Lahenduste valimisel tuleb arvestada nende vanuse, haridustaseme, vajaduste ja iseseisva toimetuleku võimega.

Haridusteenuse jätkumise eest vastutavad koos riik ja kohalikud omavalitsused. Haridus- ja Teadusministeerium kujundab hariduspoliitikat, kehtestab riiklikud nõuded ning annab juhiseid õppe korraldamiseks kriisiolukordades. KOV vastutab oma haridusasutuste toimimise eest, mh korraldab õppetöö jätkumise ja tagab vajaliku personali.

Alushariduse ja lapsehoiu jätkumisest võib sõltuda ka teiste oluliste teenuste toimimine. Kui lasteaed on suletud, ei pruugi lapsevanem saada tööl käia. See võib omakorda häirida elutähtsate teenuste osutamist. COVID-19 kriisi ajal tuli selgelt esile vajadus korraldada tervishoiutöötajate, päästjate, politseinike, sotsiaalhoolekande ja teiste eesliinitöötajate laste hoid ka siis, kui tavapärane haridus- ja lapsehoiukorraldus oli häiritud. Seetõttu otsiti mitmel pool paindlikke lapsehoiuvõimalusi, sh ööpäevaringset hoidmist.

Üldhariduses tuleb õppimist jätkata võimalikult turvaliselt ja järjepidevalt. Kriisi iseloomust olenevalt võib kasutada kontaktõpet, hajutatud õpet, distantsõpet või neid omavahel kombineerida. COVID-19 kriis näitas, et õppetöö võib jätkuda ka tavapärase kontaktõppeta. Selleks on vaja toimivaid digilahendusi, ettevalmistatud õpetajaid, õppijatele vajalikke seadmeid ja kättesaadavaid tugiteenuseid. Kõigile õppijatele distantsõpe ei sobi ning mõne rühma puhul võib olla vaja vähemalt osaliselt kontaktõppe jätkumist.

Kriisiks valmistudes peaksid kohalikud omavalitsused ja haridusasutused läbi mõtlema võimalikud olukorrad: haridusasutuse ajutine sulgemine, töötajate puudus, elektri- või sidekatkestus, evakuatsioon. Kriisiplaanist peab selgelt nähtuma, millised haridusteenused peavad igal juhul jätkuma, kuidas neid osutatakse ja kes mille eest vastutab.

Riigiasutuste tugi ja Haldusjärelevalve omavalitsuse püsiva kriisiülesande täitmisele üle

Kohalike omavalituste partneriteks püsivate kriisiülesannete täitmise mõtestamisel ja planeerimisel on oma vastutusvaldkonnas Päästeamet, Sotsiaalkindlustusamet ning Haridus- ja Teadusministeerium.

Kohalikule omavalitsusele on kehtestatud nõuded tagamaks KOV-i suutlikkus kriisiolukorra ajal kriisiülesandeid täita. Selles saab veenduda enne kriisiolukorda kohaldades Eristada tuleb järelevalvet püsivateks kriisiülesanneteks valmistumise nõuete ja kriisiolukorra ajal püsivate kriisiülesannete täitmise üle. Valmistumise nõuded on kehtestatud, et tagada KOV-i suutlikkus täita kriisiülesandeid kriisiolukorra ajal. Valmistumise üle tuleb teha järelevalvet perioodiliselt enne kriisiolukorda, kohaldades Vabariigi Valitsuse seaduses (§ 752 lg 1) sätestatud meetmeid, mille kohaselt on järelevalve tegijal õigus koguda ülesande täitmise kontrollimiseks vajalikku teavet ja tõendeid. Selleks võib nõuda dokumente ja selgitusi, küsitleda asjakohaseid ametnikke või töötajaid, kontrollida vallasasju, ehitisi, ruume ja territooriumi, teha mõõtmisi, võtta proove ja näidiseid ning vajadusel teha ekspertiise. Samuti võib järelevalve tegija võtta hoiule vallasasju ning rakendada muid seaduses sätestatud haldusjärelevalve meetmeid (KORKS § 173 lg 2).
Siiski ei võimalda omavalitsuse Omavalitsuse üle tehtav haldusjärelevalve ei võimalda erinevalt

riigiasutuste omavahelisest järelevalvest omavalitsuslike ülesannete puhul otstarbekuse hindamist. Järelevalve korraldamisel arvestatakse KOV-il on õigusega otsustada, millal ja kuidas ta oma pädevusse kuuluvaid kohalikke ülesandeid lahendab. Seetõttu saab omavalitsusele teha ettekirjutuse (§ 173 lg 2) KOV-ile pandud ülesande õiguspäraseks täitmiseks vaid juhul, kui ülesande täitmise laadi ja mahtu arvestades on tegemist riikliku kohustusega (§ 173 lg 3). Ettekirjutuse täitmiseks võib rakendada asendustäitmist või sunniraha asendustäitmise ja sunniraha seaduses sätestatud korras. Sunniraha igakordse kohaldamise ülemmäär on 30 000 eurot (§ 173 lg 4).

Päästeametil on õigus kontrollida teeb järelevalvet omavalitsuse evakuatsioonikohtade määramise jm ulatusliku evakuatsiooniga ja selle ettevalmistusega ning ohuolukorrast inimeste teavitamisega seotud tegevusite üle (§ 173 lg 1 p 1).

Sotsiaalkindlustusameti järelevalve pädevusse kuuluvad koduteenuse, väljaspool kodu üldhooldusteenuse, asendushooldusteenuse ja turvakoduteenuse korraldamine kontrollimine. Lisaks veel vältimatu sotsiaalabi tagamise, abivajavate ja hädaohus olevate laste, sh perekonnast eraldatud või kriisiolukorra tõttu perekonnast lahutatud laste abistamise, toimetulekutoetuse maksmise ning suure hooldus- ja abivajadusega lapse hoiu teenuse järelevalve (§ 173 lg 1 p 2).

Haridus- ja teadusministeerium peab veenduma teeb haldusjärelevalvet kohaliku omavalitsuse üksuse püsiva kriisiülesande täitmises, mis puudutab üle tagada alus-, põhi- ja keskhariduse kättesaadavuse tagamist neis koolides, mille pidajaks on kohalik omavalitsus (§ 173 lg 1 p 3).

Seejärel saavad riigiasutused anda KOV-ile nõu, mis moodi teenuseid paremini korraldada.

Elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldamine

Kohaliku omavalitsuse ülesanne on korraldada kolme elutähtsa teenuse (kaugküttega varustamise, kohaliku tee sõidetavuse tagamise ning veega varustamise ja kanalisatsiooni toimimise) toimepidevus, et need teenused jätkuksid ja oleksid tarbijatele kättesaadavad ka kriisi ajal.

Elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldajana **(ETKA + viide ETKA ptk)** KOV (§ 82 lg 1, 2 ja 4):

1. koordineerib elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamist;
2. nõustab elutähtsa teenuse osutajat (ETO + viide ETO ptk) nt toimepidevuse riskianalüüsi ja kriisiplaani koostamisel või toimepidevuse üldisel korraldamisel, annab soovitusi toimepidevuse parandamiseks jne;
3. kehtestab määrusega elutähtsa teenuse toimepidevuse nõuded;
4. teeb järelevalvet elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamise üle, kontrollides ETO-le pandud kohustuste täitmist, mh vajalike meetmete rakendamist;
5. kinnitab elutähtsa teenuse toimepidevuse riskianalüüsi (viide riskianalüüsi ptk) ja elu-tähtsa teenuse osutaja kriisiplaani (viide kriisiplaani ptk);
6. korraldab õppusi (viide õppuste ptk), et kontrollida elutähtsa teenuse toimepidevust ja valmisolekut täita püsivat kriisiülesannet;
7. juhib elutähtsa teenuse ulatusliku katkestuse lahendamist (viide lahendava asutuse ptk) ning

koostab enda kriisiplaani (viide kriisiplaani ptk);
8. määrab oma ülesannete täitmise korraldamiseks kontaktisiku ning edastab tema kontaktandmed Päästeametile, samuti teavitab Päästeametit kontaktisiku andmete muutumisest;
9. võib määrata osade ülesannete (ETO nõustamine ja järelevalve, ETO kriisiplaani ja riskianalüüsi kinnitamine, õppuste korraldamine, elutähtsa teenuse katkestuse või selle ohu lahendamine ning enda kriisiplaani koostamine) täitmise oma ametiasutusele ning teavitab sellest ja edastab asutuse ja selle kontaktisiku andmed Päästeametile. Samuti teavitab Päästeametit asutuse või selle kontaktisiku andmete muutumisest.

Kõikide ülesannete täitmine tuleb planeerida kriisiplaanis, kus kirjutatakse lahti KOV-i ülesanne ETKA-na juhtida elutähtsa teenuse ulatusliku katkestuse või selle ohu korral olukorra lahendamist kriisiplaani alusel (§ 82 lg 3).

Kohaliku omavalitsuse üksus esitab kord aastas Päästeametile kokkuvõtva aruande elutähtsa teenuse planeerimata katkestusest, katkestuse ohust, elutähtsa teenuse toimepidevust

oluliselt häirivast sündmusest või sellise sündmuse vahetust ohust. Kokkuvõte peab sisaldama teavet sündmuste arvu, laadi ja rakendatud meetmete kohta (§ 88 lg 3). Selle teabe põhjal on Päästeametil võimalik anda nõu, kuidas teenuste toimepidevust parendada.

Elutähtsa teenuse toimepidevuse nõuded

Et elutähtsa teenuse osutamine oleks tagatud, kinnitab kohaliku omavalitsuse üksus määrusega elutähtsa teenuse kirjelduse ja toimepidevuse nõuded, arvestades nii tsiviilkriisi kui ka riigikaitselist kriisiolukorda (§ 82 lg 6 ja 7). Sõjalise riigikaitse tagamise vajadusega arvestamiseks lähtub KOV toimepidevuse nõuete kehtestamisel Kaitseministeeriumi kindlaksmääratud sõjalise riigikaitse vajadusest tehakse koostööd Kaitseministeeriumi valitsemisalaga, leppides kokku kriisi ajal teenuse osutamise vajadus, maht, viis ja eripära, et valmistuda teenuse (lubatud piires) katkestuseta osutamiseks (§ 82 lg 8).

Elutähtsa teenuse toimepidevuse nõudeid käsitlevas määruses tuleb sätestada vähemalt (§ 82 lg 9):

1. elutähtsa teenuse kirjeldus;
2. nõuded teenuse järjepidevaks toimimiseks, teenuse katkestuste ennetamiseks ja taastamiseks;
3. vajaduse korral nõuded kriisiülesande täitmist toetavate teenuste sisseostmiseks;
4. elutähtsa teenuse ulatusliku katkestuse või selle ohu tingimused;
5. elutähtsa teenuse planeerimata katkestusest, teenuse toimepidevust oluliselt häirivast sündmusest või nende ohust teavitamise kord. Seejuures peab teavitus sisaldama vähemalt sündmuse kestust, mõjutatud kasutajate arvu ja osakaalu ning geograafilist piirkonda, võttes arvesse selle eraldatust (§ 82 lg 10);
6. vajaduse korral maksimaalset lubatud tähtaega toimepidevuse nõuete täitmiseks elutähtsa teenuse osutajaks määramisest.

Teenuse kirjeldus määrab kindlaks, milline osa teenusest on käsitatav elutähtsana ja peab olema tagatud ka kriisiolukorras. Kriisiolukorra ajal ei pruugi olla võimalik osutada teenust tavapärases mahus,

mistõttu keskendutakse tegevustele, mis on vältimatult vajalikud elanikkonna esmavajaduste rahuldamiseks. Näiteks pudelivee ning läbitavate teede tagamine.

Toimepidevuse nõuded täpsustavad, millised protsessid, ehitised, seadmed, personal, varu ja muu ressurss peab olema tagatud, et teenust oleks võimalik osutada ka häirete ja kriisiolukorra ajal. Määrusega saab kehtestada nõuded valmisolekuks olukorras, kus teenuse osutamist mõjutab mõne teise elutähtsa teenuse katkestus, nt autonoomse elektritoite või alternatiivse sidevahendi olemasolu.

Määruses sätestatakse ka katkestusi ennetavad meetmed ning teenuse taastamise põhimõtted. See hõlmab mh nõudeid varule, alternatiivsetele lahendustele, personali ettevalmistusele, teenuse maksimaalsele katkestusajale ning taastamise prioriteetidele. Vajadusel võib määrus

reguleerida teenuste sisseostmise tingimusi, täpsustada, millal on tegemist elutähtsa teenuse ulatusliku katkestusega, sätestada teavitamiskorra ning määrata nõuete rakendamise maksimaalse tähtaja pärast elutähtsa teenuse osutajaks määramist.

Ühtlasi on KOV-il ETKA-na õigus panna ettekirjutusega ETO-le kohustus osutada elutähtsat teenust ettenähtud viisil ja ulatuses, kui see on vajalik teenuse ulatusliku katkestuse ärahoidmiseks. Kui tavaolukorras määrab ETKA teenuse osutamise nõuded määrusega kindlaks ning ETO-le on ette teada, millist teenust millises mahus ta peab osutama, siis olukorras, kus teenus on ulatuslikult katkenud (või sellise katkestuse ärahoidmiseks), võib olla olukorra olemust arvestades vaja kehtestada operatiivselt erisusi. Seejuures saab ettekirjutusega nõuda üksnes seda, milleks elutähtsa teenuse osutaja on ka suuteline. Näiteks olukorras, kus piirkonnas oleks vajalik tagada teenus, kuid sinna ei pääse ligi sõidutee läbipääsu puudumise tõttu, ei saa eeldada, et elutähtsa teenuse osutaja on suuteline talle pandud nõudeid kiiresti täitma. Uute nõuete kehtestamine kriisiolukorras eeldab head koostööd KOVi ja elutähtsa teenuse osutaja vahel.

Vajadusel saab ettekirjutuse täitmiseks rakendada sunnivahendeid, kui see on vajalik teenuse ulatusliku katkestuse ärahoidmiseks või pärast ulatuslikku katkestust teenuse taastamiseks ning elutähtsa teenuse osutaja on suuteline teenust osutama (§ 82 lg 11), kuid rõhk on ikkagi teenuse tagamisel elanikele.

Püsiva kriisiülesande täpsustamine

Vajadusel saab seaduses, seadusel tuginevas õigusaktis või KOV-i kriisiplaanis (viide kriisiplaani ptk v siia ptk allapoole) määrata püsiva kriisiülesande täitmise aja, viisi, ulatuse ja muud tingimused (§ 12 lg 7). Seega kuigi KOV-i autonoomiast lähtudes peab talle kriisiülesande seaduses määrama, võib selle täitmist täpsustada. Näiteks on KOV kriisiülesanne osaleda evakuatsioonis ning evakueeritute eest hoolitseda, siis ülesannete tingimusi võib määruses täpsustada. Samuti võib määruses ette näha, millised peavad olema evakuatsioonikohad jms.

Samuti saab valla- või linnavalitsus otsustada omavalitsuse püsiva kriisiülesande täitma hakkamise või täitmise lõpetamise ning täitmise aja, viisi ja ulatuse, sh vähendatud ulatuses täitmise (§ 12 lg 11 p 2) üle, sest kriisiolukorra ajal võib olla vajadus varem kokkulepitud ülesandeid täita suuremas või

väiksemas mahus.

Ühtlasi on KOV-ile võimalik riigikaitselise kriisiolukorra või eriolukorra ajal kriisiolukorra lahendamiseks või selle toetamiseks anda ühekordseid kriisiülesandeid (viide ühekordse kriisiülesande ptk). Omavalitsusele antav ühekordne kriisiülesanne peab lähtuma tema ülesandest, tegevusalast või eesmärgist ning olema seotud KOV-i põhitegevusega (§ 15 lg 1 ja 2) ning KOV-il peab olema ülesande andmise ajahetkel ka suutlikkus ja ressursid seda ülesannet täita.

Kriisiülesannete täitmisega seotud kulu hüvitamine

Riik hüvitab osa kohaliku omavalitsuse kriisiülesannete täitmisega seotud kulust. See hõlmab riiklike ülesannete täitmist (§ 14 lg 1), tavapärasest oluliselt suurema mahu või kuluga ülesannete täitmist ning teenuste osutamist inimestele, kes ei ole selle kohaliku omavalitsuse elanikud (§ 14 lg 3).

Nii kaetakse riigieelarvest ulatuslikule evakuatsioonile kaasaaitamisega ja toimetulekutoetuste maksmisega seotud kulu (§ 14 lg 1).

Lisaks hüvitab riik omavalitsusele kriisiolukorras koduteenuse, väljaspool kodu osutatava ööpäevaringse üldhooldusteenuse, asendushooldusteenuse, turvakoduteenuse, vältimatu sotsiaalabi, abivajavate ja hädaohus olevate laste abistamise, suure hooldus- ja abivajadusega lapse hoiuteenuse, alus-, põhi- ja keskhariduse kättesaadavuse tagamise ning inimeste teavitamisega seotud kulu ulatuses, milles need ületavad ülesande tavapärase täitmise laadi, mahtu ja sellega seotud kulu olulisel määral või kui teenuseid osutatakse inimestele, kes ei ole selle kohaliku omavalitsuse elanikud (§ 14 lg 3).

Ühtlasi on ühekordse kriisiülesande täitmisel võimalik taotleda õiglast hüvitist (§ 162).

Riskianalüüs ja kriisiplaan

Kõik kriisiülesanded tuleb planeerida koostatavas kriisiplaanis (§ 20 + **viide kriisiplaani ptk**), millele peab eelnema riskianalüüs (§ 17 + **viide riskianalüüsi ptk**), milles analüüsitakse kriisiolukorda põhjustada võivaid kohaliku omavalitsuse üksuse haldusterritooriumil avalduvaid ohte ning hinnatakse nende tõenäosust ja tagajärgi. Kriisiplaanis tuleb planeerida KOV-i ressurss kriisiülesannete täitmiseks, sh teenuse maht, teenuse osutamiseks vajaliku ressursi korraldamine, sh vajalik varu (**viide varude ja varustuskindluse ptk**) ja personal (sh nt vabatahtlike kaasamine ülesannete täitmiseks). Kriisiplaani koostamisel mõeldakse läbi, kuidas ja millise ressursiga eri kriisiolukordade ajal (nt pikaajalise elektrikatkestuse korral) teenuseid osutatakse ja milline on teenuste osutamise järjekord. Lisaks saab kriisiplaanis ja toimepidevuse nõuetes planeerida tegevused ja teenuste nõuete vähendamise, kui oluliste takistuste tõttu (nt elektrikatkestused) on tavapärane teenuste osutamise viis ja maht häiritud.

Omavalitsus teeb kriisiplaani enda haldusterritooriumi kohta ning mitu omavalitsust võivad teha ühise plaani (§ 20 lg 11). Omavalitsus koostab esmalt kriisiplaani eelnõu ning saadab Sotsiaalkindlustusametile ja Haridus- ja Teadusministeeriumile arvamuse andmiseks neid puudutavad osad. Saadud tagasiside põhjal täiendab omavalitsus kriisiplaani ja paneb kokku selle tervikteksti. Seejärel esitab ta kriisiplaani Päästeametile kooskõlastamiseks. Pärast Päästeameti kooskõlastust saab

vallavanem või linnapea kriisiplaani kinnitada (§ 20 lg 12).

Kohalikul omavalitsusel on kohustus KORKS-i alusel riskianalüüs ja kriisiplaan koostada 31. detsembriks 2027 ning edaspidi neid regulaarselt ajakohastada.

Õppused

KOV peab korraldama õppusi (vaata ka **ptk 1.8.**), et kontrollida ja harjutada valmisolekut lahen-dada kriisiolukorda ning täita püsivaid kriisiülesandeid (§ 22 lg 2).

Omavalitsusüksuse toimepidevus

Kohaliku omavalitsuse üksus peab olema toimepidev ehk suuteline ja valmis järjepidevalt toimima ning ülesandeid täitma ja teenuseid osutama igal ajal (§ 23 lg 1). Toimepidevuse tagamine (viide toimepidevuse ptk) on üks tegevus riskianalüüsi ja kriisiplaani koostamise ja õppuse korraldamise kõrval, et olla valmis kriisiülesannete täitmiseks ja kõikvõimalikeks kriisiolukordadeks, sh nende lahendamiseks.

KOV-i järjepideva toimimise kindlustamiseks ja ülesannete täitmise valmiduse tagamiseks nii tava- kui ka kriisiolukorras peab omavalitsuse üksus vähemalt (§ 23 lg 3):

1. määrama kriitilised tegevused, mille täitmine on toimepidevuse tagamiseks vältimatult vajalik;
2. riskid läbi mõtlema ja maandama ning tegema ettevalmistusi toimepidevuse tagamiseks. Selleks tuleb riskianalüüsi põhjal välja töötada ja rakendada meetmed toimepidevuse ohtude, häirete ja katkestuse riskide maandamiseks, sh määrata kriitiliste tegevuste järjepideva toimimise kriteeriumid, tehes ühtlasi vajalikud ette-valmistused kriitiliste tegevuste tagamiseks;
3. välja töötama lahendused tegutsemiseks toimepidevuse ohu, häirete ja katkestuste korral, sh võrgu- ja infosüsteemides, ning toimepidevuse taastamiseks;
4. mõtlema läbi, kuidas inimesi kaasata kriisirollide, summeeritud tööaja ja asendamiste kaudu ning valmistama inimesi ette nende täitmiseks. Kõiki inimesi ei pea määrama kriisiülesandega töö- ja ametikohtadele (viide töö- ja ametikohtadekriisirollide ptk) – see on vaid üks kriisiaegse ressursi tagamise võimalus. Siiski on KOV-i üksuse toimepidevuse tagamiseks oluline, et kõik kriisi lahendamiseks vajalikud töötajad teaksid kriisiaja rolli ja ülesandeid. Linnapea ja valla-vanema ametikohad on kriisiülesandega ametikohtadeks määratud juba seaduse tasandil (§ 107 lg 3);
5. määrama töökorralduse muutmise, sh turvalise kommunikatsioonikanali ja töökesk-konna ning nende kasutamise, nt võib kriisiolukorra ajaks määrata eraldi korralduse ja reeglid juhtimisele, kriisi lahendamisele, teabevahetusele jpm;
6. määrama toimepidevuse tagamise korralduse, rakendades selleks vajaduse korral valmisolekutasemeid (viide valmisoleku tagamise määrusele ja ptk-le). Toimepidevuse tagamiseks tuleb läbi mõelda, kuidas keskkonna muutumisel kohanetakse ja ülesannete täitmist jätkatakse. Näiteks tuleb läbi mõelda ja määrata juhi teavitamine võimalikust ohust või sündmusest, kes otsustab ja milliseid tegevusi tehakse, et vajaduse korral suurendada asutuse suutlikkust tegutseda ja ülesandeid täita, kes prioriseerib ülesanded jms;
7. tagama vahendite ja varu olemasolu, mis on vajalikud kriitiliste ülesannete täitmiseks ja seda igal

ajal, mitte ainult kriisiolukorras;
8. läbi mõtlema ja vajaduse korral määrama varuasukoha ja sinna ümberpaiknemise korralduse, kui kriisiülesande täitmine on varuasukohast võimalik;
9. määrama toimepidevuse tagamiseks vajalikud objektid ning korraldama nende kaitse ja nendes varjumise. See hõlmab nii ehituslikke, tehnilisi kui ka töökorralduslikke muudatusi, mis objekti turvalisuse ja seal tegutsemise ohutuse tagavad;
10. määrama kontaktipunkti ja inimese, kes objektikaitse jt KORKS-is sätestatud nõuete täitmise eest vastutab. Omavalitsus peab need andmed esitama Päästeametile (§ 23 lg 4).

Seejuures kehtivad toimepidevuse tagamise nõuded ka isiku suhtes, kellele on halduslepin-guga osaliselt või terviklikult püsiva kriisiülesande täitmine või täitmise tagamine volitatud (§ 23 lg 6). Seega kui KOV on kriisiülesande täitmise halduslepinguga volitanud juriidilisele isikule, peab see isik looma vajalikus ulatuses tingimused ja valmiduse ülesande täitmiseks.

Tegevused kriisiolukorras

Kriisiolukorra väljakuulutamine ei muuda kohaliku omavalitsuse rolli ega vastutust, vaid loob õigusliku raamistiku kriisiolukorra ühtseks juhtimiseks ning võimaldab rakendada täiendavaid meetmeid kriisi lahendamiseks. Vabariigi Valitsuse ja peaministri ülesanne on tagada kriisi ühtne ja eesmärgipärane juhtimine ning vajaduse korral kaasata kriisiolukorra lahendamisse kogu ühiskond, sh rakendada selleks seaduses ette nähtud erimeetmeid. Kriisiolukorra lahendamisel lähtutakse siiski ülesannete jäävuse põhimõttest ning iga asutus jätkab ka kriisiolukorra ajal oma ülesannete täitmist.

Nii peab omavalitsus kriisiolukorra ajal jätkama oma kriisiülesannete (viide ettepoole kriisiül juurde) täitmist (§ 36 lg 8). Kriisiolukorras on kohaliku omavalitsuse peamisteks ülesanneteks elanike abistamine, oluliste teenuste toimepidevuse tagamine, kriisiolukorra lahendamise toetamine ning koostöö riigiasutuste, teiste omavalitsuste ja asjaomaste osalistega. Riigikaitselise kriisiolukorra ajal peab omavalitsus võimaluse korral esmajärjekorras täitma riigi julgeolekut või põhiseaduslikku korda ähvardava ohu tõrjumiseks või selleks valmistumiseks vajalikke ülesandeid ning tagama selleks vajaliku ressursi (§ 36 lg 9).

Kriisiolukorra iseloomust lähtudes võib olla vajalik mõne ülesande täitmist vähendada, edasi lükata või peatada. Erakorralise ja sõjaseisukorra ning mobilisatsiooni ja demobilisatsiooni ajal võib omavalitsus jätta täitmata ka talle seadusega pandud ülesandeid, kui neid ei ole

olukorrast tingitult võimalik täita (§ 41). Planeerimises saab läbi mõelda kõikide teenuste osutamise mahu ja ametikohtade vähendamise. Siiski tuleb alati ülesandeid täita nii palju, kui see võimalik on. Seadus kergekäeliselt ülesannete täitmisest loobuda ei võimalda. Püsivate kriisiülesannete täitmine lõpetatakse viimasena.

Ülesannete jäävuse ja subsidiaarsuse põhimõtteid silmas pidades vastutab kriisiolukorra lahendamise eest (viide lahendava asutuse ptk) kohalikus omavalitsuses see asutus, kes vas-tutab elutähtsate teenuste (kaugküttega varustamine, kohalike teede sõidetavuse tagamine, veega varustamine ja kanalisatsioon) korraldamise eest (§ 36 lg 5 p 3).

Korralduste andmine ja täitmine kriisiolukorra ajal

Kuivõrd kriisiolukorra lahendamisel võib ette tulla ettenägematuid olukordi ja vajadusi, võib kriisiolukorra lahendamise eest vastutav valitsusasutus anda mh kohaliku omavalitsuse üksusele korraldusi kriisiolukorra lahendamiseks (§ 44 lg 1). Kaitsevägi võib sellise korralduse anda vaid riigikaitselise kriisiolukorra ajal ka juhul, kui Kaitsevägi on valmistumas mobilisatsiooniks, demobilisatsiooniks, sõjaseisukorra lahendamiseks või kollektiivse enesekaitse operatsiooniks (§ 44 lg 3). Korralduse andmisega on võimalik varem kokkulepitud ülesannet täpsustada või olukorra lahendamisel tekkinud probleeme jooksvalt lahendada. Seejuures ei sekkuta korralduse andmisega omavalitsusüksuse juhi pädevusse oma asutuse suhtes ning prioriteetide seadmine jm töökorralduslikud küsimused on asutuse juhi otsustada.

Korralduse andmisel peab arvestama täitja pädevust ja võimalust korraldust täita (§ 44 lg 2).

Kohaliku omavalitsuse autonoomiast lähtudes saab korraldusega omavalitsusüksuse olemasolevat (nt püsivat või ühekordset kriisiülesannet) ülesannet täpsustada, kuid uue ülesande saab anda vaid ühekordse kriisiülesandena (§ 44 lg 6). Näiteks on KOV-i ülesanne kohalike teede korrashoiu tagamine – KOV-ile võib anda korralduse esmajärjekorras talvel lahti ajada Kaitseväe üksuste liikumiseks vajalikud teed ehk tegemist on olemasoleva ülesande täitmise täpsustamisega, prioriteetide seadmisega.

Seejuures peab omavalitsus korralduse andjat teavitama, kui korraldus on vastuolus talle seadusega pandud ülesannete, õiguste või kohustustega, või on oht vastuolu tekkeks, või kui korraldus on ebaotstarbekas (§ 44 lg 8). Sel juhul leitakse korralduse andjaga lahendus korralduse õiguspäraseks täitmiseks.

Kui korraldust ei ole tähtajaks täidetud, võib andja korralduse ise täita, kui tal on vajalikud oskused, teadmised ja võimed ning korraldus tuleb põhiseaduslikku korda või riigi kaitsmist ähvardava ohu tõttu täita viivitamata (§ 45).

Kriisiolukorra lahendamisel toetab kohaliku omavalitsuse üksusi nõustamise ning täidesaatva riigivõimu asutuste ja omavalitsuse üksuste koostöö ja teabevahetuse korraldamisega Päästeamet (§ 37 lg 2).

Avalikkuse teavitamine

KOV peab läbi mõtlema ja planeerima tegevused avalikkuse ja elanikkonna teavitamiseks (§ 92 lg 1) – nii enne kriisiolukorda kui ka kriisiolukorra ajal. Enne kriisiolukorda selgitatakse avalikkusele ennetavalt kriisiolukordadega seotud võimalikke ohte ja nende tagajärgi ning antakse käitumisjuhiseid, et suurendada elanikkonna teadlikkust kriisiolukordadest ja nendeks valmisolekut. Seeläbi kujundatakse teadmiste andmise ja veenmise kaudu elanike hoiakuid, et mõjutada tegutsemist kriisiolukordadeks valmistumisel ja suurendada oskust kriisiolukorras õigesti käituda.

Kohaliku omavalitsuse üksuse kohustus on teavitada elanikke piirkonda puudutavatest riskidest ning selles nõustab Päästeamet nii valmistumisel kui ka kui kriisiolukorra ajal. Omavalitsuse teavitus peab hõlmama ka teenuste toimepidevust ning riske (keskküte, kanalisatsioon, vesi, teede sõidetavus). Omavalitsuse kohustus on öelda, kust elanik saab kohalikul tasandil abi ja juhiseid. Nt saab aegsasti

teada anda vajalikest kontaktidest side- ja internetihäirete korral (kogunemiskohad, infotahvlid jne), infot vältimatu sotsiaalabi osutamise kohta ohu, häire või kriisiolukorra ajal jne.

Ühtlasi on omavalitsuse ülesanne kriisiolukorra lahendamise eest vastutavat asutust kohaliku tasandi infoga toetada. Nii saab KOV lahendamise eest vastutava asutuse sõnumeid ja juhiseid võimendada ja kohalikul tasandil edastada, lisades nt kohalikud telefoninumbrid või infotahvlid, kust saab inimene infot ka siis, kui sidet ei ole. Omavalitsus saab anda teavet mh kogunemis- ja evakueerumis-, telefoni laadimise ja joogivee saamise kohtadest.

Omavalitsus peab tagama oma territooriumil olevatele inimestele info olukorra ja rakendatavate meetmete ning käitumisjuhiste kohta. KOV vahendab elanikele riigiasutustelt ja regionaalsetelt kriisikomisjonidelt saadud teavet ning täiendab seda kohaliku olukorra kohta käiva infoga. Teavitamine peab jõudma võimalikult paljude inimesteni, mistõttu tuleb kasutada mitmesuguseid kommunikatsioonikanaleid ning arvestada ka inimeste erivajadustega. Ühtlasi võib KOV kriisiolukorra ajal ETKA-na kohustada meediaväljaandeid, sideettevõtjaid jt avaldama tasuta, muutmata kujul ja kindlaksmääratud ajal kriisiolukorra lahendamiseks vajalikke teateid, käitumisjuhiseid ja õigusakte (§ 54) ning käivitada Päästeameti kaudu EE-ALARM-i (viide EE-ALARM ptk).

Meetmed kriisiolukorra lahendamiseks

Kriisiolukorra lahendamisel võib KOV inimesele panna kodanikukohustuse (§ 116 + viide kriisiolukorra lahendamise meetmete ptk), lubatud on leevendused sotsiaalvaldkonnas (viide sotsvaldkonna leevendustele) ning tal on õigus saada ülesannete täitmiseks teavet (§ 129 lg 1).

Eelarveliste vahendite korralduse erisused erakorralise ja sõjaseisukorra ajal

Erakorralise ja sõjaseisukorra ajal võib kohaliku omavalitsuse volikogu anda valla- või linnavalitsusele volituse muuta volikogus kinnitatud valla- või linnaeelarves väljaminekute liigendust kuni 25 protsendi ulatuses aastaeelarves ette nähtud väljaminekute kogusummast (kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus (KOFS) § 521, kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS) § 536 lg 1). Lisaks võib valla- või linnavalitsusele rahavoo juhtimiseks anda õiguse laenu võtta volikogu otsuseta või lubada laenu võtmisel valla- või linnavalitsusel eelarveaastaks määratud piirmäära ületada volikogu eelneva heakskiiduta (KOFS § 521 lg 2).

Olukorras, kus välisriik on kohaliku omavalitsuse üksuse haldusterritooriumi ulatuslikus osas okupeerinud, võib rahandusminister peatada kohaliku omavalitsuse üksusele edasiantavate maksude ning tasandusfondi ja toetusfondi vahendite ülekanded (KOFS § 522 lg 1). Sellisel juhul on võimalik nende vahendite arvelt nt toetada omavalitsust, kuhu okupeeritud ala omavalitsuse elanikud on paigutatud. Peatamine ei tähenda maksete kohustuse lõppemist ega äralangemist, vaid üksnes maksekohustuse edasilükkamist ajani, kuni okupatsioon territooriumil või selle osal lõpeb.

Samuti võib täieliku või osalise okupatsiooni alla sattunud kohaliku omavalitsuse üksus peatada okupeeritud aladele oma eelarvest tasutavate maksete ja toetusfondide vahendite ülekanded (KOFS § 522 lg 2). Kohaliku tasandi maksete peatamise okupatsiooni tõttu otsustab volikogu, kes võib selle

otsustamise delegeerida valla- või linnavalitsusele.

Kohaliku omavalitsuse korraldusega seotud erisused erakorralise ja sõjaseisukorra ajal

Lisaks volitusele, millega volikogu võib volitada linna- või vallavalitsust finantsilisi otsuseid tegema, võib erakorralise ja sõjaseisukorra ajal põhjendatud juhtudel lühendada istungist etteteatamise või istungimaterjalide eelneva kättesaadavuse aega, kuna kriitilistes oludes ei pruugi see kiireloomuliste küsimuste lahendamiseks olla võimalik või otstarbekas. Istungi kutse teatavaks tegemise ja istungi toimumise vahele peab siiski jääma mõistlik aeg, mis võimaldab volikogu liikmetel volikogu istungile koguneda. (KOKS § 536 lg 2) Kuigi istungist etteteatamise aega on võimalik põhjendatud juhul lühendada, tuleb kutses esitada selle põhjendus. Ka kõige raskemates kriisiolukordades peab volikogu jätkama oma ülesannete täitmist. Seetõttu tuleb korraldada volikogu töö nii, et kriisiolukorra tõttu ei muutuks selle kokkukutsumine või otsuste tegemine võimatuks ning kõik volikogu liikmed, kes on selleks võimelised, saaksid oma mandaati teostada.

Samuti on volikogul õigus erakorralise ja sõjaseisukorra ajal küsimuste otsustamisel loobuda tavapärasest (KOKS § 45 lg 5) koosseisu häälteenamuse nõude järgimisest (KOKS § 536 lg 3). Loobumine otsustatakse volikogu istungil eraldi otsusega.

Viimati uuendatud 25.09.2026